

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Vocabularius rerum

Brack, Wenceslaus

[Basel], 27. Okt. 1483

Incipit liber primus hugonis feliciter

[urn:nbn:de:bsz:31-300951](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300951)

Incipit liber primus hugonis feliciter

Omnium ex
petendorum prima est sapi-
entia. In qua perfecti boni
forma consistit. Sapiencia
illuminat hominem. ut seipsum agnoscat.
qui ceteris similis fuit. cum se per ceterum fa-
ctum non intellexit. Immortalis quippe
per animus sapientia illustratus respicit
principium suum. et quoniam sit indecorum agno-
scit. ut extra se quidquam querat. cui quod
ipse est. satis esse poterit. Scriptum legi-
tur inter pede appollinis thotirelicon. id
est agnosce teipsum. Quia nimirum homo
si non originis sue immemor esset omne
quod mutabilitati obnoxium est. quasi
nichil agnosceret. Probata aput philo-
sophos sententia animam ex cunctis natu-
re partibus asserit esse compactam. et thi-
meus platonis ex diuidua et indiuidua
mixtaque substantia. Itemque eadem et di-
uersa et ex utraque comixta natura. quae uni-
uersitas designatur endelchina forma.
Ista namque et incicia et que incicia con-
secantur capit. quia et inuisibiles per intel-
ligentiam rerum causas comprehendit. et vi-
sibiles actualium formas per sensuum pas-
siones colligit. Secta in orbem geminos
motus glomerat. quia siue per sensus ad
sensibilia exeat. siue per intelligentiam ad
inuisibilia ascendat. ad seipsum rerum se-
militudines trahens regirat. Et hoc est
quod eadem mens. que uniuersorum capax
est ex omni substantia atque natura quo
similitudinis representat figuram coap-
tatur. Pitagoricum dogma erat similia
similibus comprehendendi. ut scilicet anima
rationalis nisi ex omnibus constaret si-
ue composita foret nullatenus omnia repre-

tendere posset. Secundum quod dicit qui-
dam terram terreno compendimur et ter-
ra flammis. humor est liquido. nostro spi-
rabile flatu. Nec tamen existimare de-
bemus viros in omni rerum natura pi-
tissimos de simplici natura hic sensisse.
quod vlla se paruum quantitate distende-
ret. Sed ut apercius mirabilem eius de-
monstrarem potentiam. dicebant ex om-
nibus naturis constare. non secundum compo-
sitionem. sed secundum compositionis rationem.
Neque enim harum rerum similitudo ali-
unde aut extrinsecus anime aduenire
credenda est. Sed ipsa potius eam ex se
et in se natua quadam potentia et propria
virtute capit. Nam sicut varro in pery-
phision dicit. Nam omnis varietas ex-
trinsecus rebus accidit. ut quidquid va-
riatur. Necessesse sit aut amittere aliquid
quod habuit. aut aliquid aliud et diuer-
sum extrinsecus quod non habuit assu-
mere. Videmus cum paries extrinse-
cus adueniente forma ymaginis cuiusli-
bet similitudinem accipit. Cum vero im-
pressio metallo figuram imprimit. ipsam
quidem non extrinsecus. Sed propria
virtute et naturali abilitate. aliud iam re-
presentare incipit. Sic nimirum mens
rerum omnium similitudine insignita om-
nia esse dicitur. Atque ex omnibus com-
positionem suscipere non integraliter. sed
virtualiter atque potentialiter continere.
Et hec illa est nature nostre dignitas
quam omnes eque naturaliter habent.
sed non omnes eque nouerunt. Animum
enim corporeis passionibus consopit.
et per sensibiles formas extra semetipsum
abductus. oblitus est et quid fuerit. Quod
nil aliud se fuisse meminit. nil propter quod
videtur esse credit. Reparatur autem
per doctrinam ut nostram agnoscamus
naturam. et ut discamus extra non que-
rere. quod in nobis possumus inuenire.
Summum igitur in vita solamen est stu-
dium sapientie. quod qui inuenit felix est
et qui possidet beatus.

1. 1.

Quod studiū sa- pientie philoso- phia sit

Primo om-
nium pitagoras studiū
sapientie philosophiā
nominavit. Maluitq;
philosophus dici. Nam antea sophi-
id est sapientes dicebant. Pulcre qui-
dem inquisitores veritatis non sapien-
tes sed amatores sapientie vocat. quia
nimirum a deo later omne verum vt ei
amore quantumlibet mens ardeat. qua-
tumlibet mēs inquisitoris assurgat. Dif-
ficile tamen ipsam vt est veritatem com-
prehendere queat. Philosophiam autē
earum rerum que vere essent. suis in-
mutabilem substantiam sortirent. q̄ di-
sciplinam esse constituit. Est autem phi-
losophia amor et studiū et amicitia quo-
dammodo sapientie. Sapientie vero
non huius que in ferramentis quibusdā.
Et in aliqua fabrilī scientia noticiāq; h̄-
satur. Sed illius sapientie. que nullius
indigens. Diuax mens et sola rerū pri-
mea ratio est. Est hic amor sapientie in-
telligentis animi. ab illa pura sapientia
illuminatio. atq; quo dammodo ad se-
ipsam retractō atq; aduocatio vt videt
sapientie studiū diuinitatis et pure mē-
tis illius amicitia. Nec igitur sapiētia
cuncto animarum generi meritis sue di-
gnitatis imponit. et ad proprie nature
vim puritatemq; reducit. Hinc nascit
speculātōnum et cogitātōnum veritas. et
sancta puraq; actiuū castimonia. Quo-
modo vero humanis animis hoc excel-
lentissimum bonam philosophie cōpa-
tum est vt vie filo quodam pcedat ora-
tio ab ipis efficientijs anime ordiendū
est.

De triplici aīe vi et solum hoīez ratione peditū

Nota infra scri- pta de potentijs anime

Triplex esse
omnino anime vis in vegetā-
dis corporibus deprehendit.
Quarum vna quidem vitā soli corpo-
ri subministrat. vt nascendo crescat. alē-
do subsistat. Alia vero sentiēdi iudiciū
prebet. Tercia in mentis ratōe subnixā
est. Harum autem prime officium est.
vt creandis nutriendis et alendisq; corpo-
ribus presto sit. Nullum vero prestat
ratōnis sensū et iudiciū. Nec autem
est herbarum atq; arborum. et quidquid
terre radicibus affixum tenetur. Secun-
da vero composita atq; cōiuncta est. ac
primam sibi sumens et in partem consti-
tuens viriū de quibus potest capere ac
multiforme iudiciū capit. Omne enī
animal quod sensu viget idem et nascit.
et nutritur et alitur. Sensus vero diuisi
sunt. et vsq; ad quinarum numerum cre-
scunt. Itaq; quidquid alitur tātum. nō
etiam sentit. Quicquid vero potest sen-
tire. etiam alitur. Et quoq; prima vis na-
scendi anime atq; nutriendi probat esse
substantia. Quibus vero sensus adest
non tantum eas rerū formas capiūt qui-
bus sensibili corpore presente feruntur.
sed abcedente quoq; sensu. sensibilibus
se positīs cognitarum sensum formarum
et ymagines tenēt. memoriāq; p̄ficiunt
b 2

7 prout quodq; animal valēt. longius breuiusq; custo dit. Sed eas ymagines confusas atq; inuidentes summunt. vt nichil earum coniunctōne ac compositiōne efficere possint. Itaq; idcirco meminisse quidem. nec eque omnia. amissam vero obliuionem recolligere ac reuocare non possunt. Futuro vero hīs nlla cogitatio est. Sed vis anime tercia que secum priores salicet alendi 7 sentiēdi trahit. Dīs velut famulis ac obedientib; vtitur. eadem tota est in ratōne constituta. eaq; vel in rerum presentiu; firmisima conclusione. vel in absentiu; intelligentia. vel ignotarum inquisitiōne versatur. Nec tamen humano generi p̄sto est. que non solum sensus ymaginatōes q; perfectas. 7 non increditas capit. sed etiam pleno actu intelligentie qd̄ ymaginatio suggestit. explicat atq; confirmat. Itaq; vt dictum est. Dūc diuine nature non ea tantum in cognitiōne sufficiunt que subiecta sensibus comprehendit. verum etiam sensibus ymaginatōe concepta et absentibus rebus nomina videre potest. Et quod intelligenti ratōne comprehendit. vocabulorum quoq; positōnibus aperit. Illud quoq; ei nature p̄prium est. vt p̄ ea que sibi nota sunt. ignota inuestiget. Et non solum vnum quodq; an sit. sed quid sit etiam 7 quale sit. nec non. cur sit oportet agnoscere. Quaz triplicem anime vim. sola (vt dictum est) hominum natura sortita est. cuius anime vis. intelligentie motibus non caret. Aut enim an quid sit inquirat. aut si esse constiterit. quid sit adiudicat. quod si etiam vtriusq; scientiam ratōne possidet. quale sit vnumquodq; inuestigat. Cum igitur hic sit actus humani animi. vt semper in presentiu; cōprehensione aut in absentiu; intelligentia. aut ignotarum inquisitiōne verset. Duo sunt in quibus omnem operam vis animi meratōcinantis inpendit. vnum quide; vt rerum naturas inquisitiōnis ratione cognoscat. Alterum vero vt ad scientiā prius veniat quod post mortalis grauitas exerceat.

Que res ad philosophiam pertineat.

Sed vt video iextricabile. In ipso loquendi ordine laborum incidimus. vt nobis non perplexus s̄mo. s; res obscuritatem pariat. Quia enim de studio sapientie loqui suscepimus. Idq; solis hominibus quodam nature p̄uilegio competere. attestati sumus. Consequenter nec omnium humanorū actiuū moderatricem quondam. sapientiā p̄fuisse videmus. Si enim brutorum animalium natura. que nullo regitōis iudicio motus suos. sed s̄m solas sensiu; passiones diffundit. Et in appetēdo seu fugiendo aliquid. non intelligentie vtitur discretōne. Sed ceco quodam carnis affectu impellitur. Restat vt ratiōnalis anime actum ceca cupiditas non rapiat. sed moderatrix semper sapientiā p̄cedat. Quod si verum esse constiterit. Jam non solum ea studia in quibus vel de rerum natura vel disciplina agitur morum. verum etiam omnium humanorum actuum seu studiorum ratōes non incongrue ad philosophiam pertinere dicemus. Et s̄m hoc philosophiam vifinire possumus. Philosophia est disciplina omnium rerum humanarum atq; diuinarum. ratōnes plene inuestigans. Nec mouere debet quod supra dixim⁹ philosophiam esse amorem 7 studiū sapientie. non huius que instrumentis explicatur. vt est architectura. agricultura 7 huiusmodi. Sed eius sapientie. que

sola rerum primeua ratio est. Potest na
qz idem actus 7 ad philosophiam perti
nere fm rationem suam 7 ab ea excludi.
fm amministrazione. Verbi gratia. vt de
psenti loquamur. agriculture ratio phi
losophia est. amministrazione ad rustici per
tinet. Preterea opera artificum. 7 si natu
ra non sint. imitantur tamen 7 expmunt
naturam ratione. Vides iam qua ratio e
cogimur philosophiam in omnes act⁹
hominum diffundere. vt iam necesse sit
tot esse philosophie partes. quot sunt
rerum diuersitates ad quas ipam perti
nere constiterit

De ortu theori ce practice 7 me chanice

Omnium
autem humanarum
actonum seu studio
rum q sapientia mo
derantur. finis 7 inte
tio ad hoc spectare debet. vt vel nature
nostre reparetur integritas vel defectuū
quibus presens subiacet vita. tempere
tur necessitas. Dicam apertius qd dixi.
Duo sunt in homine bonum 7 maluz. na
tura 7 vicium. Bonum quia natura est.
quia incorruptum est. quia 7 minus est
In exercitacione reparandum est. Ma
lum quia vicium est. quia corruptio est
quia natura non est. excludendum est.
Quod si funditus exterminari non po
test. saltem adhibito remedio temperan
dum est. Hoc est omnino quod agēdū
est. vt natura reparetur 7 excludatur vi
cium. Integritas vero humane nature
duobus modis perficitur. scientia scilicet
7 virtute. Que nobis cum supernis 7 di
uinis substantijs similitudo sola est. Na

homo cum simplex natura non sit. sz ge
mina compactus substantia. fm vnam
sui partem que potior est. et vt apercius
id quod oportet dicam. quod ipse est im
mortalis est. Scdm alteram vero par
tem que caduca est. que sola hijs. que na
sistentibus fidem prestare nesciunt. co
gnita est. mortalitati 7 mutabilitati ob
noxius est. vbi tocens moui necesse est.
quotiens amittere id quod est. Et hec
ultima pars est rerum que principium
7 finem habent.

De tribus re rum materijs.

Sunt na:
qz in rebus alia que nec
principium habent nec
finem. 7 hec eterna nomi
nantur. Alia que princi
pium habent sed nullo fine clauduntur.
7 dicuntur perpetua. Alia que inciu ha
bent 7 finem. 7 hec sunt temporalia. In p
mo ordine id constituimus cuius no est
aliud esse 7 id quod est. sed idem. cuius
causa 7 effectus diuersa non sunt. quod
non aliunde sed a semetipso subsistere ha
bet. nec est solus nature genitor 7 artifex
Illud vero cui aliud est esse. 7 illud quod
est id est quod aliunde ad esse venit. et
ex causa precedenti in actum profuxit.
vt esse inciperet. natura est. que mundum
continet omnem. idqz in gemina secat.
Est quoddam qd a causis suis primor
dialibus. vt esse incipiat nullo monete
ad actum producit. solo diuine volun
tatis arbitrio. ibiqz immutabile omnis
finis atqz vicissitudinis expertus consistit
Eiusdem sunt reru substantie. quas gre
ci vsias dicunt. 7 cuncta sup lunaris mu
di corpa. que etiam ideo q non mutent
diuina appellata sunt. Tercia ps rerum
b 3

De rebus ad totum

est que principium 7 finem habent. et p
se ad esse non veniant. sed sunt per opera
nature que oriuntur super terram s^u lu
nari globo. monente igne artifice. qui vi
quadam diuidit in res sensibiles. pcrea
das. de illis igitur dictum est. nichil in
mundo moritur. eo q^o nulla essentia per
eat. Non enim essentie rerum transcut
sed forme. Cum vero forma transire di
citur. nō sic intelligendum est. vt aliqua
res existens p^ore omnino 7 esse suū amit
tere credatur. sed variari potius. vel sic
fortassis. vt que iuncta fuerant ab inui
cem seperentur. vel que sepata erant cō
iungantur. vel que hic erant. illuc tran
seant. vel que nunc erant tunc subsistant
in quibus omnibus esse rerum nihil de
trimenti patitur. De hijs dictum ē. om
nia orta occidunt. et aucta senescunt. eo
q^o cuncta nature opera. sicut principuz
habent ita etiam fines habitura sunt. de
illis dictum est. de nichilo nichil. in ni
chilum nil posse reuerti. eo q^o omnis na
tura. et primordiale habet causam et
subsistentiam perpetuam. De hijs dictū
est. Et redit ad nichilum quod ante fu
it nichil. eo q^o omne opus nature. sic tē
poraliter ex occulta causa in actum pro
fluit. Ita eodem actu temporaliter de
struō. eo vnde venerat reuersurus sit.

De mundo su per lunari 7 sub lunari

Incest
q^o mathematici mū
di partes diuiserūt
In eam videlicet p
tem. que est a circū
lo scz lune sursum. Et in eam que deorsū
est. Et sup^o lunarem mundū. eo q^o oia ibi

primordiali lege consistāt. naturā appella
bant. Sublunare opus nature. id est su
prioris. q^o omnia genera animantium. q^o i
eo spūs vitalis infusione vegetant. a su
perioribz p inuisibiles meatus. infusum
nutrimentū accipiunt. non solum vt na
scendo crescant. sed etiā vt alendo subsi
stant. Eundem etiā superiorē mundū tē
pus vocabant. ppter cursum siderū que
in eo sunt. inferiorē. temporalem. q^o a s^u
motus superiores agūt. Item sup^o lunarem
ppter perpetuam lucis 7 quietis trāquil
litatem eliseum. Nunc autem ppter icō
stantiam 7 confusionem rerum fluctuan
tium infernum nuncupabant. De paulo
laciū psecuti sumus. vt ostendamus
hominem q^o in parte mutabilitatis par
ticeps est. in ea quoq^o necessitati esse ob
noxium. In ea vero qua immortalis est
diuinitati esse cognatū. Ex quo colligi
pōt id quod supra dictū est. Q^o vlt
omniū humanarū actōnum ad hūc. sinez
cōcurrit intentō vt vel diuie ymaginis
similitudo in nobis restauret. vel huius
vite necessitudini p^osolat. q^o quo facilius
ledi potest aduersis. eo magis foueri. et
conseruari indiget.

In quo hō simi lis sit deo.

Deo vero
sunt que diuinā in homi
ne similitudinem repant
id est speculatio veritatis.
7 virtutis exercitiū. q^o i
hoc hō deo similis est. q^o sapiēs 7 iustus
est. sed iste mutabiliter. ille immutabiliter
7 sapiēs 7 iustus est. Istaz deo actōnuz
q^o hui^o vite necessitati deseruiūt mltimo
dum genus est. Primū q^o naturali ne
cessitati nutrimentū ministrat. Scōm

qđ ptra molesta q̄ extrinsec⁹ accidē pos
sunt munit. Terciu q̄ ptra iam illata p̄
stat mediū. Cū igit̄ ad reparandā n̄ tu
ram nostraz intendim⁹, diuine actio est
Cū vero illi quod infirmū in nob̄ est ne
cessaria puidemus. humana est. Omis
igitur actio vel diuina est vel humana.
Possim⁹ aut̄ nō incongrue illam eo q̄
re superioribz habeatur intelligentiam
appellare. Hanc vero q̄ re inferioribus
habet̄ 7 quasi quodam consilio indiget
sciētiāz vocare. Si igitur sapientia vt
supra dictū est. cunctas que ratōe fiunt
moderatur actōes. psequens est iam vt
sapientiā has duas partes p̄tinere. id ē
intelligentiā 7 scientiā dicam⁹. Rursus
intelligentia (quoniā 7 in vestigatōe ve
ritatis 7 in motū p̄sideratōe latōat) eā
in duas ptes diuidim⁹. In theoricā id ē
speculatiuā 7 practicā. i. actiua que etiaz
ethica. i. moralis appellat̄. Scientia ve
ro (q̄ humana psequit̄ opera) congrue
mechanica id est aduiterina vocatur

De tribus operi bus

Sunt eteniz
tria opa. i. opus dei. opus
nature. op⁹ artificis imitat̄
naturā. Opus dei est. quod nō erat crea
re. Dñd̄ illud. In p̄ncipio creauit deus
celum 7 terrā. Opus nature quod latuit
ad actum pducere. Dñ̄ illud. Producat
terra herbā virentem zc. Op⁹ artificis est
disgregata p̄iungere vel p̄iuncta segre
gare. vnde illd̄. constituerunt sibi pisoma
ta. Neqz em̄ potuit vel terra celū creare
vel hō herbā pducere. qz nec palmyz ad
staturā suaz addere pōt. In hīs tribus
opibz continet̄ opus humanū. qđ natu
ra nō est. s; imitat̄ naturaz. mechanicū. i.

adulterinū nominat̄. qm̄ admodū 7 cla
uis sub introducta mechanica dicitur.
Qualit̄ aut̄ opus artificis imitet̄ natu
ram. longum 7 onerosum est. p̄seq̄ p̄ sin
gula. possumus tñ exempli cā in paucis
id demonstrare. qui statuat̄ iudic. ho
minem intuit⁹ est. Qui domū fecit. mon
tem respexit. Quia enim vt ait p̄pheta.
Qui emittis fontes in cōuallibus intra
medium montiū p̄transibūt aque. Emi
nentia montiū aquas nō retinet. ita do
mus in altum quodam acumine leuāda
fuit. vt irruentiū tempestatuz molestias
tute excipere posset. qui vsun vestimen
torum primus adinuenit. cōsiderauit qz
singula queqz nascentiū. p̄pria quedam
habeant munimenta. quibz naturā suaz
ab incomodis defendāt. Cortex ambit
arbozem. penna tegit volucrem. piscem
squama opit. lana ouem induit. pil⁹ iu
menta 7 feras vesit. concha testudinez
excipit. ebur elephantem. iacta nō time
re facit. nec tam sine causa factum est. qđ
cum singula animantiū. nature sue arma
secum nata habeant. Solus homo iner
mis nascitur 7 nudus. Oportuit enim vt
illis qui sibi puideri nesciunt natura cō
suleret. Dominū autem maior expiēdi
ocasio prestaretur. cum illa que cetera
naturaliter data sunt. p̄pria ratōne sibi
inueniret. Multo enim nunc magis cui
tet ratō hominis. Nec eadem inuenien
do quā habendo claruisset. nec sine cau
sa puerbium sonat. Quod ingeniosa fa
mes omnes excuderit artes. Hæc equi
dem ratōne. Illa que nunc excellentissi
ma in studijs hominum. vides. reperta
sunt. Hæc eadem pingendi. texēdi. scul
pendi. fundendi. infinita genera exorta
sunt. vt iam cum natura. ipm̄ mireni ar
tificem.

Quid sit na tura

Quia iam

Quero totiens nomi-
nauimus naturam, li-
cet ut ait tulinus, Na-
turam diffinire diffi-
cile est, non tamen huius vocabuli signi-
ficatio omnino silencio pretereunda videtur.
Neque quod non omnia que volumus dice-
re possumus, id quod possumus tacere
debemus, plura veteres de natura dix-
isse inueniunt, sed nichil ita ut non ali-
quid restare videatur. Quantum tamen
ego ex eorum dictis conficere possum, tri-
bus maxime modis huius vocabuli sig-
nificationem uti solebant singulis sua dif-
finitionem assignando. Primo modo per
hoc iam significare voluerunt illud archi-
tipum exemplar omnium rerum quod in
mente diuina est, cuius ratione omnia for-
mata sunt. Et dicebant naturam esse vni-
cuiusque rei primordiale causam suam.
Et qua non solum esse, sed etiam tale esse
habeat. Huius significationi talis definitio
assignatur. Natura est que unicuique
rei suam tribuit. Secundo modo naturam
esse dicebant propriam esse unicuiusque
rei, cui significationi talis definitio assigna-
tur. Natura vnamquamque rem informans
propria differentia dicitur, secundum quas signi-
ficationem dicere solemus. Natura est
omnia pondera ad terram vergere, leuia
alta petere, ignem urere, aquam hume-
ctare. Tercia definitio talis est. Natura
est ignis artifex, ex quadam vi procedens,
in res sensibiles, precreandas. Philosophi nam-
que dicunt, omnia ex calore et humore pre-
creari. Unde virgilius, Oceanum pa-
trem appellat et valerius Soranus in qua-
dam versu de ioue in significatione ignis
etherei dicit, Impingitur omnipotes re-
rum regumque repertor. Progenitor ge-
nitrix deum verus viuis et idem.

De ortu loice

Postquam
igitur theoretice et practice
et mechanice ortum demon-
strauimus super est, loice
que originem inuestigare,
quam idcirco vltimam annuero, quia
postremo inuenta est, cetera prius reper-
te fuerant, sed necesse fuit quoque loicam
prius inueniri. Quoniam nemo de re-
bus pruenienter differere potest, nisi pri-
us recte et veraciter loquendi rationem
nouerit. Nam sicut dicit boetius, Cum
primitus antiqui, circa naturas rerum
et morum qualitates inuestigandas ope-
ram impenderunt, necesse fuit sepe falli
eos, quia vocum et intellectuum discre-
tionem non habebant, ut in multis eue-
nit, leucippo et epicuro pariter que attho-
mis mundum consistere putat, et bone-
stum voluptatem mentitur, hoc autem
idcirco hinc atque alijs accidisse manife-
stum est, quonia per impericiam dispu-
tandi quidquid ratione comprehendere
non poterant, hoc in res quoque ipsas eueni-
re arbitrantur. Sic vero magnus est er-
ror, neque enim sese res ut in numeris, ita
etiam in rationationibus habent. In nu-
meris enim quidquid in digitis recte
putantis eueniret, id sine dubio in res
quoque ipsas euenire necesse est, ut si ex cal-
culo, e. contigerit, c. tunc quoque res illi nu-
mero subiectas esse necesse est. Hoc ve-
ro non est, quod in disputatione seruatur
neque enim quidquid sermonum decur-
sus inueniret, et id in natura fixum teneat.
Quare necesse est falli que abiecta scientia
disputandi de rerum natura perquire-
rent. Nisi enim prius ad scientiam vene-
rit, que rationationem veram teneat, semita di-
spatandi que verissime vie agnouerit, que
fida, que possint esse suspecta. Rerum in-
corrupta veritas nisi ex rationatione in-
ueniri non potest. Cuius igitur veritas sepe multis
lapi erroribus sibi sibi, quodam primum in dispu-
tatione colligerit, atque id fieri ipse videtur
ut de eadem re contraria conclusionem facta
est, utraque essent vere que sibi dissentiens

ratio cinato concludisset. cui ne ratio cinato
 tōni credi oporteret esse ambiguum. Prius
 sum est prius disputationis ipsius vera
 atq; integram considerare naturam. qua
 cognita. tunc id quoq; per disputatores
 inueniret comprehensum esse quod pos
 set intelligi. Sic igitur perfecta loice pi
 cia. discipline que disputandi modos.
 atq; ipsas ratio cinatores. internoscendi
 vias parat. vt que ratio cinato. nūc qui
 dem vera. nunc autem falsa. quedam ve
 ro semper falsa. quedam nunq; falsa pos
 sit agnoscā. Hoc tempore quidem postre
 ma est. sed ordine prima. Hoc enim in
 echantibus philosophia prima legen
 da est. ppter ea quod in ea docetur vocū
 7 intellectuum natura. sine quibus nullus
 philosophie tractatus ratio nabiliter ex
 pleri potest. Logica dicitur a greco logos
 quod nomen geminam habet interpre
 tationem. Dicitur logos sermo siue ratio
 Et inde loyca sermo conationalis siue ratio na
 lis scientia dicitur potest. Loyca ratio nalis
 que discretua dicitur continet dyaleticā
 7 rethoricā. Loyca sermo conationalis ge
 nus est ad gramaticā. dyaleticā atq;
 rethoricā. 7 continet sub se discretuā.
 Et hec est loyca sermo conationalis quā quar
 tam post theoreticā. practicā 7 mecha
 nicā annumeramus. Nec putandum
 est ideo loicā sermo conationalis dicitur q; an
 eius inuentōnem nulli fuerunt sones
 7 quasi homines mutuas locutiones. prius
 non habuerunt. Erant prius 7 sermōes
 cōmunes 7 littere. Sed nondum ratio
 sermonis 7 litterarum in artem redacta
 fuerat. nulla aduc recta loquendi vl' dis
 putandi precepta erant. Omnes enim
 scientie prius erant in vsu q; in arte. sed
 considerantes deinde homines vsū in
 artem posse conuerti. 7 quod vagū fue
 rat 7 licencōsum prius certis litteris re
 gulis 7 preceptis posse constringi. cepe
 runt vt dictum est consuetudinem que
 partim casu. partim natura. exorta fue
 rat. ad artem reducere. Id quod p̄mum
 vsus habebat. emendantes. quod min⁹
 habebat. sup̄plentes. quod sup̄fluum ha
 bebāt. resecantes. 7 de cetero singul. cer

tas regulas 7 precepta prescribentes.
 P̄mumodi fuit origo omnium artium.
 Nec per singula currentes verum inue
 nimus. prius q; esset gramatica et scribe
 bant loquebatur homines. Priusq; ef
 set dyaletica. ratio cinando verum a fal
 so discernabant. priusq; esset rethorica.
 iura ciuilia tractabant. Priusq; esset arif
 metrica sciētiam numerandi habebant.
 Priusq; esset musica canebant. Priusq;
 esset geometria. agros mensurabant.
 Priusq; esset astronomia. per cursus stel
 larum discretōnes temporum capiebāt
 Sed venerunt artes. q; licet ab vsu pri
 cipium sumpserunt. vsu tamen meliores
 sunt. hic locus esset exponere que fuerūt
 singularum artium inuētores. quando
 extiterunt. aut vbi. aut quomō per eos
 disciplinē exordium sumpserunt. Sed
 volo prius philosophie quadam diui
 sione singulas a se inuicem discernere.

Epilogus
 p̄scripto
 rum

Oportet igitur
 tur breuiter recapitula
 re que supradicta sunt.
 vt facilio: fiat transitus
 ad sequentia. Quatu
 or: tantum diximus esse scientias. que re
 liquas omnes continent id est theoreticā
 que in speculatione laborat. Practicā
 que morum disciplinam considerat. Et
 mechanicā que huius vite actōes dis
 pensat. Loicā q; que recte loquēdi 7 acu
 te disputandi scientiā prestat. Dic ita
 q; non absurde ille quaternarius aīme
 intelligi potest. quam ob reuerētiam sui
 antiqui insurandam asstrunt. **O**nde

z illud dictum est p q nostre anime nu-
merum dedit ille quaternum. Nec qua-
drupliciter sub philosophia continean-
tur. Et rursus quas sub se contineat re-
petita breuiter diuisione pbie ostendem?

Et sic finitur primus liber dydascolico
bugonis de sancto victore.

Incipit liber se- cundus dydasco- licon de discretio- ne artium

Philoso-
phia est amor Sa-
pientie, que nulli in-
digens, vnaq mens z
sola rerum primeua ra-
tio est. Nec definitio
magis ad etimologiam nominis spe-
ctat. Philos enim grece amor latine vi-
citur. Sopia sapientia. z inde philoso-
phia tractum est id est amor sapientie.
Quod autem additur, que nullius indi-
gens, vnaq mens, z sola rerum primeua
ratio est, diuina sapientia signatur. Que
propterea nulli indigere dicitur, quia ni-
chil minus continet, sed semel z sum om-
nia intuetur, pterita presentia z futura.
Vnaq mens idcirco appellatur, qa qd
semel fuerit in diuina ratione, nulla vn-
q obliuione atoletur. Primeua rerum
ratio est. Quia ad eius similitudinez cu-
cta creata sunt. Dicunt quidam q illud,

Unde agunt artes semper maneat, hoc
ergo omnes artes agunt hoc intendunt,
vt diuina in nobis similitudo reparetur,
que nobis forma est deo natura. Cui qn
tomagis conformamur, tanto magis sa-
pimus. Tunc enim in nobis incipit re-
lucere, quod in eius ratione semper fuit.
Quod quia in nobis transit, apud illuz
incomutabile consistit. Aliter philoso-
phia est ars artium, z disciplina disci-
plinarum, id est ad quam omnes artes
z discipline spectant. Ars dici potest sci-
entia, que artis preceptis regulisq con-
sistit, vt est scriptura disciplina que vi-
citur plena, vt est in doctrina. Ars dici
potest, quando aliquod visibile atqz
opinabile tractatur. Disciplina quado
de his que aliter se habere non possunt
veris disputacionibus aliquid differit.
Quam differentiam plato z aristotele,
esse voluerunt inter artem z disciplinaz.
Vel ars dici potest quod fit in subiecta
materia z explicatur per operacionem et
architecturam. Disciplina vero q in spe-
culacione consistit, z per solam explicatur
rationem, vt logica. Aliter philoso-
phia est meditacio mortis, que magis
conuenit cristianis, qui seculi ambitione
calcata, conuersacione disciplinali, simi-
litudine future patrie viuunt. Aliter phi-
losophia est disciplina omnium rerum
diuinarum atqz humanarum rationes
probabiliter inuestigans. Sic omnium
studiorum ratio ad philosophiam spe-
ctat. Administratio non omnis philoso-
phia. Et ideo philosophia aliquo mo-
do ad omnes res pertingere dicitur.

Diuisiophi- losophie